

**ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ**

Яковенко Альона Олегівна

УДК 658

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

***Автореферат**
дипломної роботи на здобуття
кваліфікації магістра фінансів, банківської справи та страхування*

Полтава – 2018

Дипломною роботою є рукопис

Робота виконана на кафедрі фінансів і кредиту факультету обліку та фінансів Полтавської державної аграрної академії

*Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Лелюк Юлія Миколаївна,
Полтавська державна аграрна академія,
професор кафедри фінансів і кредиту*

*Рецензент: **Ткаченко Наталія Владиславівна,**
Департамент агропромислового розвитку
Полтавської обласної державної адміністрації,
начальник відділу фінансово-кредитного
забезпечення, бухгалтерського обліку і звітності
та господарського обслуговування*

Захист відбудеться 26 грудня 2018 р. о 9⁰⁰ годині на засіданні екзаменаційної комісії у ПДАА за адресою: 36003, м. Полтава, вул. Сковороди, 1/3, навчальний корпус 4, аудиторія 426.

*Відповідальний за
нормо-контроль*

О. В. Безкровний

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Малий бізнес відіграє важливу роль у забезпеченні розвитку економіки та вирішенні соціальних проблем на державному, регіональному й місцевому рівнях. Завдяки малому бізнесу успішно розвиваються ринкові засади господарювання, забезпечується наповнення місцевих бюджетів, активно формується система господарських відносин у різних сферах і галузях діяльності, відбувається підвищення зайнятості населення й послаблення соціальної напруги, гарантується економічна стабільність та інноваційне зростання, створюються передумови для становлення середнього класу. Розвиток малого підприємництва є важливим фактором структурної перебудови економіки, забезпечення насиченості ринку товарами й послугами, створення конкурентного середовища, прискорення науково-технічного прогресу.

Ефективне функціонування підприємств малого бізнесу в довгостроковій перспективі, забезпечення високих темпів їх розвитку та підвищення конкурентоспроможності в умовах ринкового середовища в значній мірі визначаються рівнем управління його фінансами.

Економічна сутність фінансів викликає інтерес як у теоретиків, так і практиків. Наукові дослідження в цій сфері проводяться давно та відображені в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема, таких як, Я. В. Воловець, І. А. Ломачівська, Р. А. Слав'юк, О. О. Терещенко, Г. І. Філіна, І. В. Фисун та інших. Питання управління фінансами підприємств, зокрема й малого бізнесу, викладені у працях Л. Д. Докієнко, С. Г. Дриги, В. В. Прохорової, Е. А. Уткіна.

Проведений аналіз праць зазначених авторів засвідчив, що перехід до ринкових відносин принципово неможливий без створення нових механізмів управління фінансовою діяльністю, які забезпечують стійкість, гнучкість і сприйнятливність малих підприємств до змін кон'юнктури ринку. Необхідною умовою вирішення цих завдань є науковий пошук, аналіз, узагальнення практики й обґрунтування нових підходів до управління фінансами підприємств малого бізнесу. Зокрема, існує потреба у систематизації особливостей фінансової діяльності малих підприємств із урахуванням організаційно-правової форми ведення бізнесу, узагальненні накопиченого досвіду управління фінансами малих підприємств, серед яких і фермерських господарств. Зазначене обумовлює актуальність обраної теми та вимагає подальшого дослідження науково-теоретичних основ управління фінансами малих підприємств та об'єктивного розкриття шляхів підвищення ефективності здійснення цього процесу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дипломна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів і кредиту за темою «Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій і установ».

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є узагальнення науково-теоретичних і методичних основ управління фінансами підприємств малого бізнесу та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення цього процесу.

Відповідно до поставленої мети завданнями дипломної роботи є наступні:

- узагальнити сутність і визначити характерні ознаки малого бізнесу в Україні;
- розкрити складові фінансового забезпечення функціонування підприємств малого бізнесу;
- систематизувати зміст і особливості управління фінансами малих підприємств;
- провести фінансово-економічну характеристику досліджуваного підприємства;
- проаналізувати стан управління фінансовим забезпеченням діяльності малих підприємств;
- з'ясувати особливості оподаткування суб'єкта малого бізнесу;
- дослідити можливості оптимізації оборотних активів малого підприємства;
- обґрунтувати шляхи підвищення ефективності фінансової діяльності малих підприємств;
- визначити можливості використання інформаційних систем в управлінні фінансами підприємств малого бізнесу.

Предмет і об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження дипломної роботи є господарська діяльність підприємства. Предметом дослідження є теоретичні, методичні й практичні основи управління фінансовою діяльністю підприємств малого бізнесу. Дипломна робота виконана на матеріалах селянського (фермерського) господарства «Світоч», що знаходиться у с. Харсіки Чорнухинського району Полтавської області.

Методи дослідження. Дослідження в дипломній роботі проводилося згідно з методологією системного підходу до визначення економічних процесів і явищ. Теоретичною і методологічною основою дипломної роботи стали основні положення економічної теорії, нормативно-правові акти, публікації провідних вітчизняних і зарубіжних учених-економістів із питань управління фінансами підприємств.

У роботі використані наступні методи дослідження: абстрактно-логічний (для узагальнення поглядів науковців на сутність фінансів і фінансової діяльності); системного узагальнення (у систематизації форм фінансового забезпечення, особливостей фінансової діяльності підприємств малого бізнесу та опрацюванні теоретичних засад управління фінансами малих підприємств); монографічний (досліджуючи стан управління фінансами на малому підприємстві); розрахунково-конструктивний (у процесі розрахунку показників,

що характеризують фінансовий стан і фінансову діяльність СФГ «Світоч»); порівняння (для співставлення фактичних показників фінансового стану й фінансової діяльності досліджуваного підприємства з нормативними (базовими) значеннями); ряд прийомів фінансового аналізу, серед яких: вертикальний і горизонтальний аналіз, аналіз відносних показників (вивчаючи структуру капіталу підприємства); графічний (у вивченні динаміки кредитування підприємств в Україні, структури капіталу СФГ «Світоч», тощо); планування (для прогнозування вхідних і вихідних грошових потоків у вигляді платіжного календаря), модель Баумоля (у процесі розрахунку економічно обґрунтованого залишку грошових коштів для підприємства). У дослідженнях використано пакет прикладної комп'ютерної програми Medoc та Microsoft Excel.

Інформаційною базою дослідження стали нормативно-правові акти України, фінансова звітність СФГ «Світоч», інформаційні ресурси мережі Internet, особисті спостереження та розрахунки здобувача вищої освіти.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів. Наукова новизна полягає в систематизації теоретичних, методичних і практичних засад управління фінансовою діяльністю підприємств малого бізнесу. До найбільш важливих результатів, які характеризуються новизною, можна віднести те, що в роботі набуло подальшого розвитку:

- застосування механізму фінансового левериджу в оцінюванні доцільності залучення позикового капіталу фермерськими господарствами при сплаті ними єдиного податку 4 групи;

- використання кумулятивного підходу у визначенні вартості власного капіталу підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці практичних рекомендацій із удосконалення управління фінансами підприємств малого бізнесу, що опубліковані у наукових працях, обговорені на науково-практичних конференціях і прийняті до впровадження у СФГ «Світоч».

Особистий внесок здобувача. Дипломна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Наукові результати, висновки і пропозиції, викладені у дипломній роботі та публікаціях, отримані автором самостійно.

Апробація результатів дослідження. Наукові положення дипломної роботи апробовані на трьох конференціях, а саме: IV Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики» (м. Полтава, 1 грудня 2017 р.); конференції за підсумками виробничої практики з фінансового менеджменту «Практичні аспекти фінансового менеджменту на підприємствах АПК: стан і напрями вдосконалення» (м. Полтава, 15 березня 2018 р.); конференції за підсумками виробничої практики з дисциплін професійної підготовки «Практичні аспекти дисциплін професійної підготовки на підприємствах АПК» (м. Полтава, 18 вересня 2018 р.).

Публікації. Основні положення щодо управління фінансовою діяльністю підприємств малого бізнесу опубліковані у двох наукових працях загальним обсягом 0,24 др. арк., а саме в: матеріалах IV Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики» (0,13 др. арк.); збірнику доповідей науково-практичних конференцій студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик по напрямках підготовки (спеціальностях) «Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки студентів обліково-фінансового профілю» (0,11 др. арк.).

Структура та обсяг дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Основний зміст викладено на 105 сторінках друкованого тексту. Робота містить 28 таблиць, 32 рисунки і 4 додатки. Список використаних джерел налічує 70 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дипломної роботи, відображено мету, основні завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення, наведено дані про апробацію одержаних результатів.

У першому розділі – **«Теоретичні основи управління фінансами малих підприємств»** – узагальнено сутність і визначено характерні ознаки малого бізнесу в Україні; розкрито складові фінансового забезпечення функціонування підприємств малого бізнесу; систематизовано зміст і особливості управління фінансами малих підприємств.

Узагальнення сутності і характерних ознак вітчизняного малого бізнесу дало змогу встановити, що в Україні малими вважаються підприємства будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 млн євро, визначену за середньорічним курсом НБУ. Не дивлячись на поліпшення основних показників діяльності вітчизняних малих підприємств, низка макроекономічних і регіональних чинників заважають розвитку підприємств малого бізнесу в Україні. Тому з метою нівелювання негативного впливу розглянутих чинників слід активізувати діяльність малих підприємств за наступними напрямками: кредитування підприємств малого бізнесу за рахунок коштів українських та іноземних банків, інших фінансових установ на вигідних для обох сторін умовах; розвиток агрокредитування на якісно новому рівні; розвиток альтернативних джерел фінансування, зокрема лізингу, що є більш вигідною формою інвестування порівняно з прямою купівлею й купівлею за рахунок кредитних ресурсів основних засобів; підвищення дієвості регіональних

програм підтримки малого підприємництва, усунення диспропорції їх фінансування за регіонами; збільшення частки мікрокредитування малих підприємств у сфері виробництва як основного виду економічної діяльності.

Фінанси малих підприємств – це економічні відносини, що пов'язані з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів суб'єктів малого бізнесу в процесі відтворення.

Фінанси як відносини виникають у процесі фінансової діяльності підприємств. Найчастіше фінансову діяльність будь-якого підприємства розглядають у вузькому й широкому розуміннях. У вузькому розумінні фінансова діяльність пов'язана зі змінами у капіталі підприємства. У широкому значенні під фінансовою діяльністю розуміють увесь комплекс функціональних завдань, здійснюваних фінансовими службами підприємства і пов'язаних з фінансуванням, інвестиційною діяльністю та фінансовим забезпеченням операційної діяльності суб'єкта господарювання. Виходячи з широкого розуміння сутності фінансової діяльності фінансове забезпечення підприємств малого бізнесу необхідно розглядати як процес, що включає спільну діяльність підприємницьких структур, державних органів влади й фінансових установ щодо визначення потреби малих підприємств у фінансових ресурсах і її покриття за рахунок визначених джерел. Основні джерела фінансового забезпечення малих підприємств згруповано у табл. 1.

Таблиця 1

Джерела фінансування розвитку малих підприємств в Україні

Джерело	Вартість	Термін	Вимоги до отримання/доступність
Самофінансування – використання прибутку та амортизаційних відрахувань	Відносно низька	-	Залежно від фінансового результату та суми амортизаційних відрахувань
Фінансово-кредитний ринок	Відносно низька	До 3-х років	Вимоги високі, формалізовані. Доступність залежить від наявності ліквідного забезпечення та наявності власних фінансових ресурсів
Державне фінансування у формі державної підтримки та грантів	-	До року	Вимоги високо формалізовані, доступність джерела обмежена через малу кількість грантів
Ресурси міжнародних фондів та організацій	-	1–2 роки	Вимоги високо формалізовані, доступність обмежена сферами роботи фондів та організацій
Фондовий ринок	Помірна	Без обмежень для акцій, 1–5 років для облігацій	Вимоги високо формалізовані, процедура емісії цінних паперів тривала та дорога, можливий андеррайтинг банків, але він здорожчує процедуру
Ринок приватних запозичень	Висока	До року	Вимоги до оформлення мінімальні, доступність обмежена розміром ресурсів позичальників

Управління фінансами, як вид професійної діяльності, незалежно від розмірів підприємства направлене на управління його фінансово-господарським функціонуванням. Елементи, які включає управління фінансами підприємства (рис. 1), є прийнятними, з нашого погляду, і для малих підприємств.

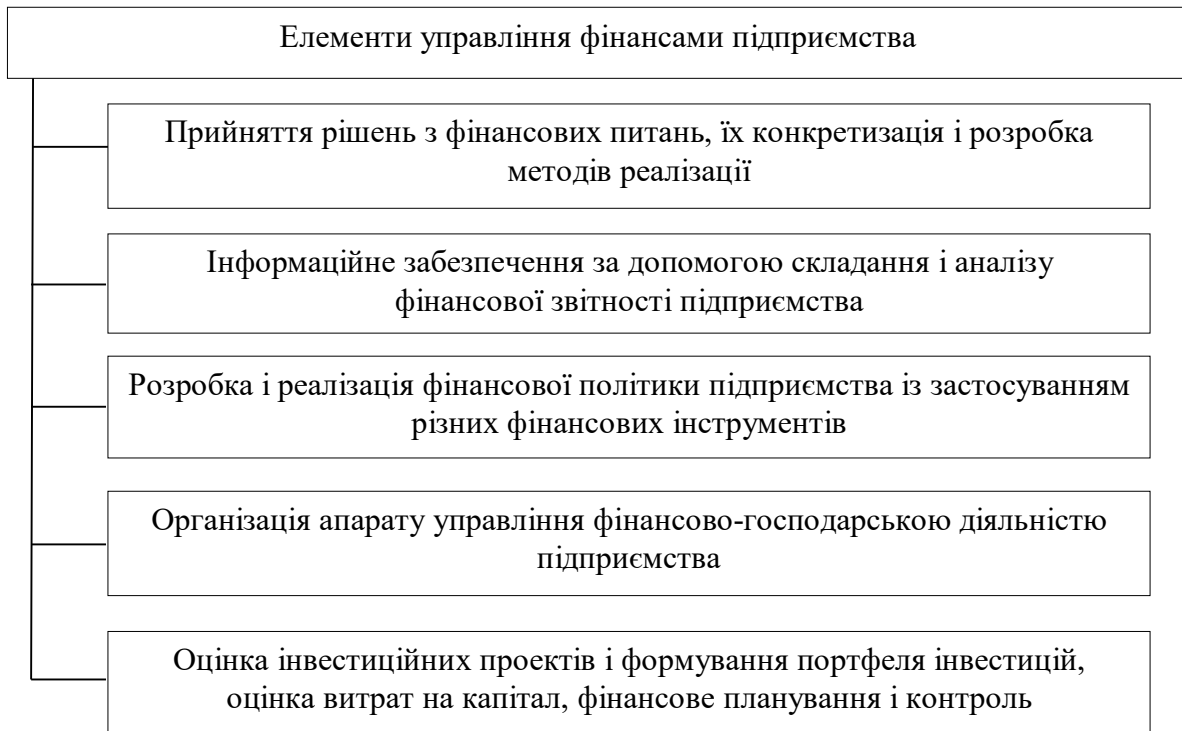

Рис. 1. Схематичне зображення елементів управління фінансами підприємства

Управління фінансами малого підприємства має включати управління оборотними активами, управління прибутком, оптимізацію структури капіталу.

Критеріями оцінки якості управління фінансами малого підприємства є ефективність його функціонування, швидкість оборотності і продуктивність капіталу, рівень ризику (рис. 2).

Рис. 2. Схематичне зображення критеріїв якості управління фінансами малого підприємства

Фінансова діяльність малих підприємств відрізняється від фінансової

діяльності великих підприємств. Головною особливістю управління фінансовою діяльністю малих підприємств є відсутність особи з чітко окресленим колом посадових функцій фінансового менеджера. Важливими особливостями організації фінансової діяльності малих підприємств є наступні:

- фінансові ресурси формуються за рахунок прибутку, одержаного внаслідок господарської діяльності;
- основним залученим джерелом формування фінансових ресурсів є кредиторська заборгованість у розрахунках з постачальниками (кредитні рамки малого підприємства обмежуються величиною приватного майна, яке він може надати як кредитне забезпечення);
- вища, порівняно з великим виробництвом, питома вага готівкових коштів і, водночас, менші обсяги формування виробничих запасів;
- можна значно швидше скоротити витрати виробництва шляхом застосування ресурсозберігаючих технологій та використання дешевої робочої сили;
- не має потреби у великих накопиченнях грошових коштів за рахунок швидшої оборотності оборотних активів.

Фінансова діяльність у малому бізнесі є особливою і з погляду перебування малого підприємства на загальній чи спрощеній (залежно від належності до однієї з груп платників єдиного податку) системі оподаткування.

У другому розділі – **«Стан управління фінансами підприємств малого бізнесу»** – проведено фінансово-економічну характеристику досліджуваного підприємства; проаналізовано стан управління фінансовим забезпеченням діяльності малих підприємств; з'ясовано особливості оподаткування суб'єкта малого бізнесу.

Провівши фінансово-економічну характеристику СФГ «Світоч» встановлено, що за 2015–2017 рр. відбулося збільшення загальної вартісної оцінки активів, а це свідчить про нарощування майнового потенціалу підприємства. Капітал підприємства впродовж досліджуваного періоду майже повністю був сформований за рахунок власного капіталу, питома вага якого несуттєво зменшилася. Зважаючи на високу частку власного капіталу у капіталі, СФГ «Світоч» характеризується високою фінансовою незалежністю. Оскільки у 2017 р виявлена нестача високоліквідних активів для покриття поточних зобов'язань, баланс господарства станом на кінець цього року не можна вважати абсолютно ліквідним, тоді як на аналогічну дату 2015 р. підприємство повністю могло покрити поточні зобов'язання за рахунок найліквідніших активів. Фермерське господарство впродовж досліджуваного періоду було прибутковим, у 2017 р. порівняно з 2015 р. поліпшило показники ділової активності (збільшилась лише тривалість одного обороту кредиторської заборгованості), але знизило показники рентабельності й окупності витрат і капіталу.

Аналіз кредитування підприємств показав, що сума наданих кредитів за аналізований період збільшилася на 64,3 %. Це свідчить, що діяльність підпри-

ємств, зокрема й малих, у системі ринкової економіки неможлива без періодичного використання різноманітних форм залучення позик. Відсоткові ставки по кредитах у гривні за 2011–2017 рр. зросли на 8,0, а в доларах – на 2,8 в. п. У структурі кредитів (рис. 3), наданих підприємствам, найбільшою була частка позик, наданих на строк до 1 року (за виключенням 2011 р.). Протягом 2011–2014 рр. кредитування підприємств здійснювалося переважно в гривні, але у 2015–2017 рр. питома вага надання кредитів у гривні зменшилася, що обумовлено зростанням частки кредитування у доларах

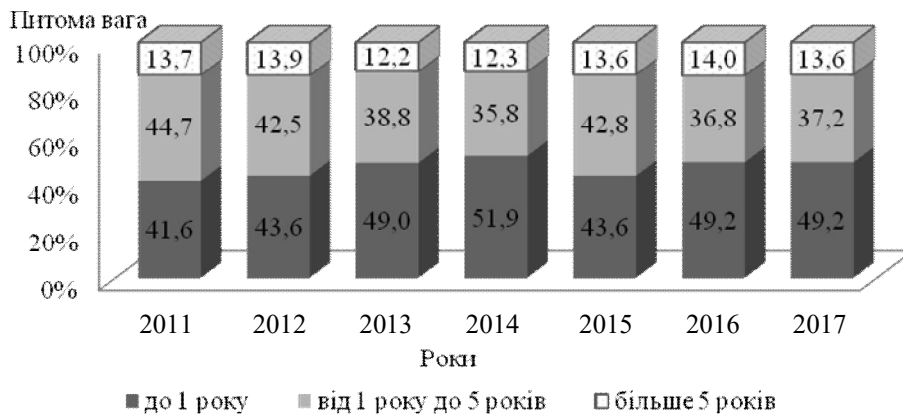

Рис. 3. Динаміка структури кредитування підприємств в Україні за термінами у 2011–2017 рр.

Аналіз джерел формування капіталу СФГ «Світоч» засвідчив, що в структурі пасивів на кінець 2017 р. 95,8 % займав власний капітал. Зареєстрований (статутний) капітал у СФГ «Світоч» не створено. Додатковий капітал та його частка у сукупному капіталі підприємства за досліджуваний період не змінилися. Водночас за сталості розміру резервного капіталу (6641,1 тис. грн) його питома вага у структурі джерел фінансування в зв'язку зі зростанням загальної величини капіталу (в основному за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку) знизилась з 54,3 до 38,9 %. Основна частина власного капіталу припадала на резервний капітал і нерозподілений прибуток (розмір останнього в 2017 р. порівняно з 2015 р. зріс на 4187,6 тис. грн (76,6 %), а частка в структурі капіталу – з 44,7 до 56,6 %).

Зобов'язання і забезпечення СФГ «Світоч» за досліджуваний період збільшилися на 628,6 тис. грн, або у 7,8 разу, й були представлені лише поточними зобов'язаннями й забезпеченнями, які, в свою чергу, склались із поточної кредиторської заборгованості та інших поточних зобов'язань.

Середньозважена вартість позикового капіталу СФГ «Світоч» зменшилася з 25,2 % в 2015 р. до 3,7 % у 2017 р. Це пов'язано з тим, що позиковий капітал господарства у 2015 р. складався виключно з поточної кредиторської заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями, а в 2017 р. – з кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги й інших поточних зобов'язань, вартість яких була однаковою та значно нижчою, ніж ціна першого джерела.

Підходи до розрахунку вартості (ціни) власного капіталу переважно ґрунтуються на розмірах дивідендних виплат і рентабельності власного капіталу. Але, зважаючи на недоліки першого підходу (неможливість застосування для підприємств інших організаційно-правових форм окрім акціонерних товариств; нульова вартість/ціна власного капіталу за відсутності дивідендних виплат) і другого підходу (вартість/ціна власного капіталу низькорентабельних підприємств виявляється нижчою, ніж високорентабельних; неможливість розрахунку вартості/ціни власного капіталу збиткових підприємств), для визначення вартості (ціни) власного капіталу підприємства доцільно обирати методику, що ґрунтується на забезпеченні необхідного рівня дохідності фінансового капіталу у випадку його альтернативного використання та передбачає оцінювати власний капітал кумулятивним методом за наступною формулою:

$$R_N = R_r + i_r + R_r \cdot i_r, \quad (1)$$

де R_N – номінальна вартість капіталу, %;

R_r – реальна вартість капіталу, %;

i_r – темп інфляції, %.

Розраховану за формулою (1) ціну власного та середньозважену вартість позикового капіталу використано при оптимізації структури капіталу СФГ «Світоч» за критерієм мінімізації середньозваженої вартості сукупного капіталу (табл. 2).

Таблиця 2

**Розрахунок оптимальної структури капіталу СФГ «Світоч»
за критерієм мінімізації середньозваженої вартості (на основі середньо-
зваженої вартості позикового капіталу) за даними 2017 р.**

Показник	Фактичне значення у 2017 р.	Варіанти розрахунку				
		1	2	3	4	5
Загальна потреба в капіталі, тис. грн	17052,4	17052,4	17052,4	17052,4	17052,4	17052,4
Варіанти структури капіталу, %:						
власний капітал	95,8	20,0	40,0	50,0	60,0	80,0
позиковий капітал	4,2	80,0	60,0	50,0	40,0	20,0
Вартість (ціна) власного капіталу, %	29,5	24,0	25,4	26,1	26,8	28,2
Середньозважена вартість позикового капіталу, %	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4
Премія за ризик, %	-	4,2	2,4	1,2	0,6	-
Рівень вартості (ціни) позикового капіталу з урахуванням премії за ризик, %	3,4	7,6	5,8	4,6	4,0	3,4
Вартість (ціна) складових елементів капіталу, %:						
власного капіталу	28,3	4,8	10,2	13,1	16,1	22,6
позикового капіталу	0,1	6,1	3,5	2,3	1,6	0,7
Середньозважена вартість капіталу, %	28,4	10,9	13,6	15,4	17,7	23,2

Дані табл. 2 свідчать, що для СФГ «Світоч» станом на кінець 2017 р. найвигіднішим варіантом структури капіталу за критерієм мінімізації його середньозваженої вартості є 20 % власного та 80 % позикового капіталу (поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги та інших поточних зобов'язань). Такий результат отриманий через вищу вартість власного капіталу порівняно з середньозваженою вартістю позикового капіталу, який на досліджуваному підприємстві серед платних джерел фінансування представлений поточною кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги та іншими поточними зобов'язаннями.

У разі, якби увесь позиковий капітал у 2017 р. був представлений короткостроковими позиками банку, то оптимальним виявилось б співвідношення 50 % власних коштів і 50 % таких позик (табл. 3).

Таблиця 3

**Розрахунок оптимальної структури капіталу СФГ «Світоч»
за критерієм мінімізації середньозваженої вартості (на основі ціни
короткострокових кредитів банку) за даними 2017 р.**

Показник	Варіанти розрахунку				
	1	2	3	4	5
Загальна потреба в капіталі, тис. грн	17052,4	17052,4	17052,4	17052,4	17052,4
Варіанти структури капіталу, %:					
власний капітал	20,0	40,0	50,0	60,0	80,0
позиковий капітал (короткострокові кредити банку)	80,0	60,0	50,0	40,0	20,0
Вартість (ціна) власного капіталу, %	24,0	25,4	26,1	26,8	28,2
Вартість (ціна) позикового капіталу (короткострокових кредитів банку), %	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0
Премія за ризик, %	4,9	2,8	1,4	0,7	-
Рівень вартості (ціни) позикового капіталу (короткострокових кредитів банку) з урахуванням премії за ризик, %	28,9	26,8	25,4	24,7	24,0
Вартість (ціна) складових елементів капіталу, %:					
власного капіталу	4,8	10,2	13,1	16,1	22,6
позикового капіталу (короткострокових кредитів банку)	23,1	16,1	12,7	9,9	4,8
Середньозважена вартість капіталу, %	27,9	26,2	25,8	26,0	27,4

Розрахунок ефекту фінансового важеля по позиковому капіталу (табл. 4) засвідчує, що використання останнього у 2015–2017 рр. забезпечило зростання рентабельності власного капіталу СФГ «Світоч» на 0,04; 0,06 і 0,50 % відповідно (залучення позикового капіталу було доцільним). Додатне значення ефекту фінансового левериджу досягнуте у результаті перевищення валової рентабельності активів вартості (ціни) як поточної кредиторської заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями / поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги / інших поточних зобов'язань, так і середньозваженої вартості позикового капіталу в цілому (остання співпадала з вартістю складових,

оскільки станом на кінець 2015 й 2016 рр. вона була сформована виключно окремо з кожної з них, а на кінець 2017 р. вартість кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги й інших поточних зобов'язань була однаковою). Таким чином, для СФГ «Світоч» у структурі капіталу допустимим є збільшення питомої ваги позикового капіталу (кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, інших поточних зобов'язань).

Таблиця 4

**Розрахунок ефекту фінансового левериджу по позиковому капіталу
для СФГ «Світоч» у 2015–2017 рр. (станом на кінець року)**

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Вихідні дані			
Валовий прибуток, тис. грн	3929,7	1091,2	4118,8
Середньорічна величина активів, тис. грн	10231,7	12643,6	15051,7
Величина власного капіталу, тис. грн	12143,9	12798,8	16331,5
Величина позикового капіталу, тис. грн	32,9	141,0	343,0
Вартість (ціна) поточної кредиторської заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями, %	25,2	-	-
Вартість (ціна) поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, %	-	3,4	3,4
Вартість (ціна) інших поточних зобов'язань	-	-	3,4
Середньозважена вартість позикового капіталу, %	25,2	3,4	3,4
Розрахункові дані			
Валова рентабельність активів, %	38,4	8,6	27,4
Податковий коректор	1	1	1
Диференціал фінансового важеля (%) по:			
- поточній кредиторській заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями	13,2	-	-
- поточній кредиторській заборгованості за товари, роботи, послуги	-	5,2	24,0
- інших поточних зобов'язаннях	-	-	24,0
- позиковому капіталу (на основі його середньозваженої вартості)	13,2	5,2	24,0
Коефіцієнт фінансового левериджу для позикового капіталу	0,003	0,011	0,021
Ефект фінансового важеля по позиковому капіталу (на основі їх середньозваженої вартості), %	0,04	0,06	0,50
Висновок про доцільність використання позикового капіталу	Доцільно	Доцільно	Доцільно

Водночас залучення короткострокових банківських позик у 2016 р. було б неефективним, а в 2015 й 2017 рр. – забезпечувало б збільшення рентабельності власного капіталу. Це пояснюється тим, що у 2016 р. одержуваний валовий прибуток не покривав відсотки за кредит, а в 2015 й 2017 рр. – був достатнім для цього. Отже, для СФГ «Світоч» у 2017 р. було б вигідно залучати короткострокові кредити, а тому за такого рівня валової рентабельності активів частку позикового капіталу (сформованого з короткострокових кредитів банку)

у фінансуванні підприємства можна нарощувати до 50 % (відповідно до результатів оптимізації табл. 3).

Знаходячись на спрощеній системі оподаткування, для СФГ «Світоч» основним прямим податком є єдиний податок (табл. 5), а непрямим – ПДВ (табл. 6).

Таблиця 5

Динаміка розміру єдиного податку у СФГ «Світоч» за 2015–2017 рр.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення (+,-) 2017 р. від 2015 р.	
				абсолютне	відносне, %
Площа земельної ділянки (рілля), га	250,25	243,10	243,10	-7,15	-2,9
Нормативна грошова оцінка одиниці площі земельної ділянки, грн	3708,00	26025,26	26025,26	+22317,26	у 7,0 р. б.
Ставка податку, %	0,15	0,45	0,81	+0,66	х
Річна сума податку, грн	1391,89	28470,33	51246,60	+49854,71	у 36,8 р. б.

Упродовж досліджуваного періоду сума податкового зобов'язання СФГ «Світоч» була більшою від суми податкового кредиту, а відповідно різниця сплачувалася до державного бюджету.

Таблиця 6

Динаміка нарахованих і сплачених сум ПДВ СФГ «Світоч» за 2015–2017 рр., грн

ПДВ	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення (+,-) 2017 р. від 2015 р.	
				абсолютне	відносне, %
Податкове зобов'язання	653309	791927	1356130	+702821	у 2,1 р. б.
Податковий кредит	236119	238783	964741	+728550	у 4,1 р. б.
Результат (податкове зобов'язання за мінусом податкового кредиту)	477190	553144	391389	-85801	-18,0

Водночас розмір нарахованого до сплати ПДВ зменшився на 18,0 %, що зумовлено випереджаючим зростанням розміру податкового кредиту (4,1 разу) порівняно зі зростанням суми податкового зобов'язання (2,1 разу).

У третьому розділі – **«Напрями вдосконалення управління фінансами малих підприємств»** – досліджено можливості оптимізації оборотних активів малого підприємства; обґрунтовано шляхи підвищення ефективності фінансової діяльності малих підприємств; визначено можливості використання інформаційних систем в управлінні фінансами підприємств малого бізнесу.

Сьогоднішні умови соціально-економічної нестабільності та мінливості інфраструктури змушують фінансового менеджера розробляти нові методи та моделі управління грошовими коштами й дебіторською заборгованістю

підприємства, адже саме така робота забезпечує успішну фінансову діяльність та її позитивні результати.

Кредитна політика здатна суттєво впливати на обсяги продажу підприємства та його вхідні грошові потоки по операційній діяльності. Хоча й знижки за прискорення оплати реалізованої продукції у СФГ «Світоч» не використовуються нами, беручи до уваги фактичний період повернення дебіторської заборгованості по зернових (19 днів у 2017 р.) та дані бухгалтерського обліку щодо термінів погашення дебіторської заборгованості окремими покупцями, досліджено ефективність використання кредитних умов 1/3 net 14 (табл. 7). За очікуваного зростання обсягу реалізації на 11,4 % (площа сільськогосподарських угідь СФГ «Світоч» та вимоги сівозміни дозволяють забезпечити таке зростання) планується, що 24 % покупців оберуть знижки і розрахуються протягом 3 днів, 57 % – на 4–14 день, а 19 % – на 15–38 день.

Таблиця 7

Оцінка доцільності використання знижки при реалізації зернових у СФГ «Світоч» за даними 2017 р.

Показник	Нинішня політика (net 14)	Нова політика (1/3 net 14)	Зміни нової політики до нинішньої (+,-)
1. Чиста виручка від реалізації зернових, тис. грн	5724,0	6376,5	+652,5
2. Змінні витрати, тис. грн	4584,9	5107,6	+522,7
3. Маржинальний прибуток, тис. грн	1139,1	1268,9	+129,8
4. Середній термін погашення дебіторської заборгованості, днів	19	16	-3
5. Середньоденний продаж, тис. грн	15,7	17,5	+1,8
6. Середня величина річної дебіторської заборгованості, тис. грн	298,3	280,0	-18,3
7. Інвестиції в дебіторську заборгованість, тис. грн	238,9	224,3	-14,6
8. Вартість інвестицій в дебіторську заборгованість, тис. грн	61,4	57,6	-3,8
9. Витрати на знижки, тис. грн	-	15,3	+15,3
10. Загальні витрати пов'язані з дебіторською заборгованістю, тис. грн	61,4	72,9	+11,5
11. Маржинальний прибуток після вирахування витрат, пов'язаних з дебіторською заборгованістю, тис. грн	1077,7	1196,0	+118,3

Як видно з даних табл. 7, при зростанні виручки від реалізації зернових на 652,5 тис. грн маржинальний прибуток після вирахування витрат, пов'язаних із дебіторською заборгованістю, зростає на 118,3 тис. грн (11,0 %), а тому використання знижок при реалізації зернових дасть ефект. Надання 1-відсоткової знижки СФГ «Світоч» при реалізації зернових забезпечить прискорення повернення дебіторської заборгованості на 3 дні, що зумовить збільшення обсягів вхідних грошових потоків підприємства та поліпшення стану його платоспроможності.

Важливим напрямом раціонального формування оборотних активів малих

підприємств є оптимізація середнього залишку грошових активів, для чого на практиці зарубіжного фінансового менеджменту широко використовується модель Баумоля. Максимальний розмір залишку грошових засобів за цією моделлю для СФГ «Світоч» у 2019 р. становитиме 89,1 тис. грн (табл. 8).

Таблиця 8

**Розрахунок оптимального залишку грошових коштів для СФГ «Світоч»
за моделлю Баумоля на 2015–2019 рр., тис. грн**

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Планові значення на 2019 р.
Витрати на обслуговування однієї операції поповнення грошових активів	0,024	0,026	0,027	0,027
Обсяг грошового обороту	9187,6	6413,2	16125,1	23246,9
Середня ставка відсотка по короткострокових депозитних вкладах, %	17,0	19,6	15,2	15,8
Оптимальний розмір максимального залишку грошових коштів	50,9	41,2	75,7	89,1
Оптимальний розмір середнього залишку грошових коштів	25,5	20,6	37,9	44,6

Оскільки фінансовий стан підприємства не може бути стійким, якщо не отримується прибуток, то важливим напрямом підвищення ефективності управління фінансами малих підприємств є застосування в управлінні їх прибутком механізму точки беззбитковості та операційного важеля.

Встановлено, що позитивним із точки зору динаміки фінансової стійкості СФГ «Світоч» є випереджаюче зростання маржинального доходу від реалізації пшениці озимої (збільшився у 4,6 разу) над постійними витратами (зросли в 2,9 разу). Як наслідок, не дивлячись на збільшення порогу рентабельності у 2,1 разу, його питома вага в чистому доході від реалізації пшениці озимої зменшилася на 32,9 в. п. Запас фінансової стійкості збільшився з 8,5 % у 2015 р. до 41,4 % у 2017 р. Рівень даного показника є значним, що свідчить про високу стабільність роботи СФГ «Світоч» за критерієм забезпечення прибутковості вирощування пшениці озимої.

На основі сили впливу операційного важеля за 2017 р. (2,4) у табл. 9 розглянуто можливі зміни прибутку СФГ «Світоч» за різних умов зміни виручки. Таким чином, простежується загальновідома закономірність: при збільшенні (зменшенні) виручки прибуток зростає (знижується) ще більше. Отже, за очікуваного зростання виручки від реалізації підприємству краще мати якомога більший операційний важіль, і навпаки, якщо прогнозується її зниження в плановому періоді, то менший. При фактичній силі впливу операційного важеля за умови зменшення у 2017 р. виручки від реалізації пшениці озимої СФГ «Світоч» на 41,7 % прибуток від продажу цього виду продукції знизився б до рівня точки беззбитковості (нульового рівня), тобто господарство не отримало б ні прибутку, ні збитку.

Можливі зміни прибутку СФГ «Світоч» за різних умов зміни виручки від реалізації пшениці озимої (на основі значення операційного важеля за 2017 р.)

Показник	1 умова	2 умова	3 умова	4 умова	5 умова	6 умова
Сила впливу операційного важеля	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4
Прибуток до зміни виручки, тис. грн	972,8	972,8	972,8	972,8	972,8	972,8
Зростання виручки, %	+5,0	+10,0	+15,0	+20,0	+25,0	+41,7
Зростання прибутку, %	+12,0	+24,0	+36,0	+48,0	+60,0	+100,0
Зростання прибутку, тис. грн	+116,7	+233,5	+350,2	+466,9	+583,7	+972,8
Прибуток після зростання виручки, тис. грн	1089,5	1206,3	1323,0	1439,7	1556,5	1945,6
Зниження виручки, %	-5,0	-10,0	-15,0	-20,0	-25,0	-41,7
Зниження прибутку, %	-12,0	-24,0	-36,0	-48,0	-60,0	-100,0
Зниження прибутку, тис. грн	-116,7	-233,5	-350,2	-466,9	-583,7	-972,8
Прибуток після зниження виручки, тис. грн	856,1	739,3	622,6	505,9	389,1	0

Ключової ролі при оптимізації фінансів малих підприємств набуває впровадження дієвої системи всебічного планування грошових потоків шляхом складання платіжного календаря.

Так, виявлену нестачу коштів у другій декаді січня, на наш погляд, можна ліквідувати шляхом збільшення обсягів реалізації продукції у цій декаді чи в третій декаді грудня або перенесення платежів (за згоди постачальників) на третю декаду січня 2019 р. Накопичений упродовж третьої декади січня – третьої декади лютого надлишок грошових коштів СФГ «Світоч» необхідний підприємству для забезпечення його поточних витрат у наступних місяцях, в яких надходжень від реалізації продукції рослинництва не відбуватиметься через вичерпання її залишків (до нового збору врожаю). При цьому доцільно частину залишку грошових коштів розмістити на депозит-ний рахунок із метою отримання додаткового доходу у вигляді відсотків.

Обґрунтовано, що роль інформаційних систем і технологій в управлінні фінансами підприємств малого бізнесу є ключовою, що за умови існування чіткої стратегії та попередньої оцінки ефективності використання коштів дає змогу мобілізувати значні додаткові фінансові ресурси для збільшення кінцевих результатів діяльності малих підприємств.

ВИСНОВКИ

Дослідження науково-теоретичних і методичних основ управління фінансами підприємств малого бізнесу та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення цього процесу на матеріалах СФГ «Світоч» дало змогу зробити наступні висновки.

1. Узагальнення сутності та характерних ознак малого бізнесу в Україні дало змогу з'ясувати, що малими вважаються підприємства будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не більша 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 млн євро, визначену за середньорічним курсом НБУ. Не дивлячись на поліпшення основних показників діяльності вітчизняних малих підприємств, низка макроекономічних і регіональних чинників заважають розвитку підприємств малого бізнесу в Україні.

2. Фінансове забезпечення підприємств малого бізнесу необхідно розглядати як процес, що включає спільну діяльність підприємницьких структур, державних органів влади й фінансових установ щодо визначення потреби підприємств малого бізнесу в фінансових ресурсах і її покриття за рахунок визначених джерел. Складовими фінансового забезпечення виступають власні (внутрішні) й позикові (зовнішні) джерела фінансування. Джерелами фінансового забезпечення малих підприємств є: самофінансування (використання прибутку й амортизаційних відрахувань), державне фінансування (у формі державної підтримки та грантів), ринок приватних запозичень (внески засновників, учасників), фондовий ринок (емісія цінних паперів, зокрема акцій, облігацій), фінансово-кредитний ринок (довгострокові й короткострокові кредити банків, комерційні позики, лізинг, факторинг), ресурси міжнародних фондів та організацій.

3. Систематизація змісту управління фінансами малих підприємств дала можливість встановити, що цей процес на малому підприємстві має включати управління оборотними активами, управління прибутком, оптимізацію структури капіталу. Зважаючи на специфічні властивості малого бізнесу, фінансова діяльність малих підприємств відрізняється від фінансової діяльності великих підприємств і має свої особливості в їх організаційній структурі, сфері формування фінансових ресурсів, оподаткування, встановленні пріоритетів фінансового управління, тощо.

4. За результатами аналізу фінансового стану СФГ «Світоч» зроблено висновок, що за 2015–2017 рр. відбулося нарощування майнового потенціалу підприємства. Зважаючи на високу частку власного капіталу у капіталі, СФГ «Світоч» характеризується високою фінансовою незалежністю. Баланс СФГ «Світоч» станом на кінець 2017 р. не можна вважати абсолютно ліквідним. Фермерське господарство упродовж досліджуваного періоду було прибутковим, у 2017 р. порівняно з 2015 р. поліпшило показники ділової активності, але

знизило показники рентабельності й окупності витрат і капіталу.

5. Вивчення статистичної інформації за 2011–2017 рр. про кредитування підприємств засвідчило, що сума наданих їм кредитів за аналізований період збільшилася. Відсоткові ставки по кредитах у гривні зросли на 8,0, а в доларах – на 2,8 в. п., що зробило їх формування для позичальників дорожчим. В структурі кредитів, наданих підприємствам, найбільшою була частка позик, строком до 1 року (за виключенням 2011 р.). Протягом 2011–2014 рр. кредитування підприємств здійснювалося переважно в гривні, але у 2015–2017 рр. питома вага надання кредитів у національній валюті зменшилася, що обумовлено зростанням частки кредитування у доларах.

6. Проаналізувавши джерела фінансування СФГ «Світоч» встановлено, що в структурі пасивів підприємства на кінець 2017 р. 95,8 % займав власний капітал, тоді як поточні зобов'язання – 4,2 %. Якщо у 2015 й 2016 рр. у складі власного капіталу переважала частка резервного капіталу, то у 2017 р. – нерозподіленого прибутку. В структурі позикових коштів у 2017 р. основними складовими були кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом та інші поточні зобов'язання.

7. Розрахунок ефекту фінансового важеля засвідчує, що для СФГ «Світоч» у структурі капіталу відповідно до результатів її оптимізації за критерієм мінімізації середньозваженої вартості допустимим є збільшення питомої ваги позикового капіталу (кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги й інших поточних зобов'язань). Це пояснюється одержанням додатного значення ефекту фінансового левериджу для загального розміру залучених ресурсів. Формувати позиковий капітал лише з короткострокових позик банків та забезпечувати 50 % їх частки у структурі капіталу (відповідно до результатів оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації його середньозваженої вартості) за фактичної валової рентабельності активів господарству було б ефективно, адже диференціал фінансового левериджу по короткострокових кредитах банку у 2017 р., був би додатним (3,4 %). Такі висновки підтверджуються і підсумками оптимізації структури капіталу СФГ «Світоч» за критерієм максимізації фінансової рентабельності.

8. Аналіз системи оподаткування СФГ «Світоч» вказує, що основним прямим податком для підприємства є єдиний податок (4 група), а непрямим – ПДВ. В умовах зростання нормативної грошової оцінки одиниці площі земельної ділянки (у 7,0 разів) та ставки (на 0,66 відсоткового пункту) річна сума єдиного податку СФГ «Світоч» у 2017 р. порівняно з 2015 р. збільшилася у 36,8 разу. Водночас розмір нарахованого до сплати ПДВ зменшився на 18,0 %, що зумовлено випереджаючим зростанням суми податкового кредиту (4,1 разу) порівняно зі зростанням розміру податкового зобов'язання (2,1 разу). Упродовж досліджуваного періоду сума податкового зобов'язання була більшою від суми податкового кредиту з ПДВ.

9. За результатами вивчення можливостей оптимізації оборотних активів у СФГ «Світоч» з'ясовано, що надання знижок при реалізації зернових на умовах 1/3 net 14 забезпечить прискорення повернення дебіторської заборгованості на 3 дні та скорочення інвестицій в останню на 14,6 тис. грн, а це в результаті призведе до збільшення маржинального прибутку після вирахування витрат, пов'язаних із дебіторською заборгованістю, на 11,0 %. Оптимальний максимальний розмір залишку грошових засобів за моделлю Баумоля для СФГ «Світоч» у 2019 р. має становити 89,1 тис. грн. Відповідно до умов моделі Баумоля, залишок коштів коливатиметься від максимального (у момент його поповнення з депозитного рахунку, шляхом залучення банківських кредитів та з інших джерел) до мінімального (рівного нулю) значення.

10. Вивчення можливостей використання інструментів фінансового менеджменту в управлінні прибутком СФГ «Світоч» вказує на досягнення господарством у 2015–2017 рр. порогу рентабельності по пшениці озимій, що засвідчує у ці роки стабільність роботи підприємства за критерієм забезпечення прибутковості виробництва і реалізації зазначеного виду продукції. При цьому запас фінансової стійкості у 2017 р. порівняно з 2015 р. зріс із 8,5 до 41,4 %.

11. Практичні розрахунки підтверджують, що у 2017 р. відносно 2015 р. відбулося зниження значення операційного важеля при реалізації пшениці озимої з 11,8 до 2,4, що зумовлене випереджаючим зростанням розміру прибутку (у 22,4 разу) порівняно зі збільшенням суми валової маржі (у 4,6 разу). При фактичній силі впливу операційного важеля та за умови зменшення у короткостроковій перспективі виручки від реалізації пшениці озимої на 41,7 % прибуток від продажу цього виду продукції знизиться до рівня точки беззбитковості (нульового рівня), тобто господарство не отримуватиме ні прибутку, ні збитку. За очікуваного зростання виручки від реалізації підприємству краще мати якомога більший операційний важіль, і навпаки, якщо прогнозується її зниження в плановому періоді, то менший. Найбільше значення сили впливу операційного важеля підприємство матиме за близького до нуля розміру прибутку (у випадку наближення обсягу продажу до точки беззбитковості).

12. Як свідчать результати дослідження, в процесі фінансового управління на малому підприємстві інструментом збалансування вхідних і вихідних грошових потоків та синхронізації їх у часі виступає платіжний календар. Виявлену з допомогою платіжного календаря очікувану нестачу коштів СФГ «Світоч» у другій декаді січня 2019 р. можна ліквідувати шляхом збільшення обсягів реалізації продукції у цій декаді чи в третій декаді грудня 2018 р. або перенесення платежів (за згоди постачальників) на третю декаду січня 2019 р.

13. Обґрунтовано, що визначення оптимальної структури капіталу за критеріями максимізації фінансової рентабельності й мінімізації його середньозваженої вартості, ефекту фінансового левериджу, тощо доцільно

здійснювати з використанням програми Microsoft Excel, що створить умови для підвищення ефективності управління фінансами СФГ «Світоч».

14.3 метою вдосконалення управління фінансами підприємств малого бізнесу, зокрема й СФГ «Світоч», актуальними є наступні пропозиції:

- забезпечувати прибутковість діяльності шляхом управління операційним прибутком, використовуючи як інструмент операційний важіль і методику аналізу співвідношень «витрати – обсяг – прибуток». Підвищувати рентабельність реалізації зернових культур за рахунок їх продажу у місяці найвищих цін на них (грудень-березень);

- щоб забезпечити ефективне функціонування системи управління запасами проводити оптимізацію розмірів їх замовлення за моделлю EOQ;

- для синхронізації грошових потоків, ранжування пріоритетності платежів і забезпечення ліквідності грошового потоку підприємства запровадити практику складання платіжного календаря;

- проводити оптимізацію структури капіталу підприємства за критеріями максимізації рівня фінансової рентабельності та мінімізації вартості капіталу в єдиному комплексі. У процесі оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації його середньозваженої вартості необхідним етапом має бути розрахунок ефекту фінансового левериджу з метою з'ясування доцільності використання позикових коштів для формування оптимальної структури капіталу;

- практикувати надання цінових знижок за прискорення оплати реалізованої продукції, проводити реструктуризацію товарної дебіторської заборгованості шляхом факторингу;

- для спрощення фінансової роботи при оптимізації структури капіталу та одержання оперативної інформації для прийняття управлінських рішень застосовувати розроблений нами алгоритм у програмі Microsoft Excel.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

1. Яковенко А. Шляхи вдосконалення державної підтримки малого підприємництва в Україні / Альона Яковенко // Матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищ. освіти і молодих учених [«Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики»], (Полтава, 1 грудня 2017 р.). – Полтава : ПДАА, 2017. – С. 164–166.

2. Яковенко А. О. Використання механізму фінансового левериджу в оцінюванні доцільності залучення позикового капіталу малим підприємством / А. О. Яковенко // Збірник доповідей наук.-практ. конференцій студ. за результат. проходж. виробн. та технолог. практик по напрямках підгот. (спеціальн.) [«Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки студентів обліково-фінансового профілю»], (Полтава, 18 вересня 2018 р.). – Вип. 5. – Полтава : ПДАА, 2018. – С. 121–123.

АНОТАЦІЯ

Яковенко А. О. Управління фінансами малих підприємств. – Рукопис.

Дипломна робота на здобуття кваліфікації «Магістр фінансів, банківської справи та страхування» за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування». – Полтавська державна аграрна академія, Полтава, 2018.

У роботі узагальнено сутність і визначено характерні ознаки малого бізнесу в Україні. Розкрито складові фінансового забезпечення функціонування підприємств малого бізнесу. Систематизовано зміст і особливості управління фінансовою діяльністю малих підприємств. Проаналізовано стан управління фінансовим забезпеченням діяльності малих підприємств. Набуло подальшого розвитку застосування механізму фінансового левериджу в оцінюванні доцільності залучення позикового капіталу фермерськими господарствами при сплаті ними єдиного податку. Досліджено можливості оптимізації оборотних активів малого підприємства. Визначено напрями використання інформаційних систем в управлінні фінансовою діяльністю підприємств малого бізнесу. Обґрунтовано шляхи підвищення ефективності фінансової діяльності малих підприємств.

Ключові слова: управління, фінанси, малі підприємства, малий бізнес, фінансове забезпечення, капітал, структура капіталу, фінансовий леверидж, оптимізація, операційний леверидж.

ANNOTATION

Yakovenko A. O. Finance Management at small enterprises. – Manuscript.

The purpose of this diploma thesis is getting of the qualification «Master in Finance, Banking and Insurance» by the specialty «Finance, Banking and Insurance». – Poltava state agrarian academy, Poltava, 2018.

The paper summarizes the essence and identifies the characteristic features of small business in Ukraine. The components of financial support for the functioning of small businesses are disclosed. The content and features of financial management of small enterprises are systematized. The state of management of financial support for small businesses is analyzed. The use of the financial leverage mechanism in assessing the appropriateness of borrowing by farming enterprises when they pay a single tax has been further developed. The possibilities of optimizing the current assets of a small enterprise are explored. The directions of using information systems in the management of financial activities of small businesses are defined. The ways of increase of efficiency of financial activity of small enterprises are grounded.

Key words: management, finances, small enterprises, small business, financial support, capital, capital structure, financial leverage, optimization, operational leverage.